

Rozdział 16

Percepcja współczesnego pieniądza i kryptowalut w świetle badań ankietowych na przykładzie młodych użytkowników pieniądza z Czech i Polski

Marta Maciejasz

Uniwersytet Opolski
e-mail: marta.ms@uni.opole.pl
ORCID: 0000-0003-0349-319X

Robert Poskart

Uniwersytet Opolski
e-mail: rposkart@uni.opole.pl
ORCID: 0000-0001-5895-7209

Cytuj jako: Maciejasz, M. i Poskart, R. (2023). Percepcja współczesnego pieniądza i kryptowalut w świetle badań ankietowych na przykładzie młodych użytkowników pieniądza z Czech i Polski. W: B. Drelich-Skulska, M. Sobocińska, A. Tomášková (red.), *Ekonomiczne, zarządcze i społeczno-kulturowe wymiary relacji polsko-czeskich* (s. 288-302). Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

JEL Classification: G10, G15, G40

Streszczenie: W rozdziale przedstawiono wyniki badań empirycznych dotyczących percepcji kryptowalut wśród młodych uczestników rynku finansowego. Badania zostały przeprowadzone w 2022 roku równocześnie w dwóch sąsiadujących ze sobą krajach: w Polsce i w Czechach, po okresie pandemii COVID-19 i lockdownu gospodarek. Celem tych badań było zidentyfikowanie podobieństw i różnic w sposobie postrzegania walut krajowych, światowych walut rezerwowych oraz kryptowalut, a także różnic w poziomie zaufania do dotychczasowego systemu finansowego na świecie. Wyniki badań pokazały, że istnieją pewne różnice w percepcji, wynikające z wielu czynników, m.in. poziomu rozwoju gospodarki, innowacyjności rynków finansowych, historycznych uwarunkowań i będącej ich pochodną tzw. świadomości (mentalności) zbiorowej, kształtującej zachowania finansowe uczestników gospodarki. Uzyskane wyniki badań mogą stanowić punkt wyjścia do dalszych, pogłębionych analiz badanego zjawiska na poziomie międzynarodowym, nie tylko w sferze ekonomii i finansów, ale również finansów behawioralnych, socjologii i psychologii.

Słowa kluczowe: pieniądz, pieniądz fiducyjny, kryptowaluty, rynek finansowy.

16.1. Wprowadzenie

Rozwijająca się intensywnie digitalizacja systemu gospodarczego, przejawiając się w wielu różnorodnych aspektach – zarówno funkcjonowania cywilizacji, jak i życia codziennego – znalazła odzwierciedlenie również w sferze finansów. Przykładem tego są m.in. pojawienie się płatności mobilnych, pieniądza cyfrowego oraz wzrastająca liczba kryptowalut. Momentami imponujący, ale też bardzo zmienny poziom kapitalizacji samego rynku kryptowalut, ich wzrastająca nieustannie liczba – ponad 22,4 tys. na początek lutego 2023 roku (Internet 1), a także ich zauważalna obecność w mediach głównego nurtu (tzw. mainstreamu) zaowocowały koniecznością postawienia fundamentalnych pytań dotyczących przyszłej transformacji współczesnego systemu finansowego (Sterling, 2020). Dysfunkcje tego systemu ustanowionego po II wojnie światowej w Bretton Woods pojawiają się od dłuższego czasu, w szczególności od 1971 roku¹ skutkują nasilającym się procesem jego stopniowej erozji (Dembinski, 2011). Te zmiany dały się zaobserwować już podczas uprzednich kryzysów finansowych, a stały się wyraźnie widoczne, nie tylko w mediach, w czasie globalnego kryzysu finansowego w 2008 roku. Procesy te, jak i stopniowo wrastający stopień świadomości użytkowników pieniądza (społeczeństwa), mogą rodzić obawy o przyszłość tzw. pieniądza fiducyjnego (*fiat money*), który wskutek narastających globalnie procesów inflacyjnych zaczyna stopniowo tracić swoją użyteczność w społeczeństwie XXI wieku. Antycypując niejako dalszy rozwój zdarzeń, można przypuszczać, że będzie to powodować zwiększenie się stopnia zmienności zachowań uczestników rynku finansowego – jednostek, gospodarstw domowych oraz przedsiębiorstw – i ich rosnącą akceptację dla możliwości współczesnego systemu finansowego (Stosic i in., 2018). Jednym z przejawów tego, jak się wydaje, nieodwrotnego procesu jest pojawienie się w 2008 roku na globalnym rynku finansowym nowego zjawiska, jakim są prywatne i zdecentralizowane, niezależne od banków centralnych i regulacji systemowych, waluty cyfrowe – kryptowaluty (Nakamoto, 2008), które mogą w przyszłości stopniowo przejmować niektóre funkcje tradycyjnego pieniądza (Nian i Kuo Chuen, 2015). Ich wpływ na przyszłość tradycyjnego systemu finansowego może się okazać znaczny, mogą one stać się jego następcą czy istotnym komplementarnym uzupełnieniem (Ciaian i in., 2016b; Grossman, 2019; Laboure, 2020; Parkin, 2019). Posiadają one bowiem cechy pozwalające kompen-

¹ Zniesienie przez prezydenta USA Richarda Nixona wymienialności dolara amerykańskiego (USD) na złoto (Au), w parytecie 1 USD = 1 uncja (oz) złota, okrzyknięte przez ówczesne media mianem zamknięcia „złotego okna”.

sować istotne ułomności tradycyjnego systemu dzięki zastosowaniu nowych technologii (takich jak blockchain) oraz ekosystemów IT, wykorzystujących jego architekturę i rewolucyjnych pod względem możliwości (Poskart, 2020).

Zjawisko kryptowalut wciąż wymaga systematycznych i pogłębionych badań naukowych, ponieważ prywatny, zdecentralizowany pieniądz cyfrowy (kryptowaluta) jest coraz bardziej zauważany w opracowaniach dotyczących przyszłości współczesnego pieniądza i stabilności systemu finansowego. W szczególności jednak w aktualnym dyskursie naukowym daje się dostrzec pewien niedosyt w zakresie badań porównawczych o charakterze międzynarodowym. Celem tego opracowania jest zatem odpowiedź na pytania:

- ▶ Czy w opinii respondentów pochodzących z dwóch sąsiadujących ze sobą krajów kryptowaluty konstruowane w oparciu o blockchain są alternatywą dla obecnie funkcjonującego pieniądza fiducjarnego?
- ▶ Czy kryptowaluty mają cechy, które mogą uczynić je następcami pieniądza fiducjarnego?
- ▶ Czy istnieją międzynarodowe różnice w postrzeganiu tradycyjnego systemu monetarnego i kryptowalut i postawie wobec nich?

16.2. Kryptowaluty jako nowe zjawisko w świecie finansów – przegląd literatury

Procesy nasilającego się deficytu zaufania do funkcjonującego na świecie systemu finansowego spowodowały powstanie nowego zjawiska, jakim są całkowicie prywatne zdecentralizowane waluty cyfrowe (kryptowaluty). Deficyt ten wynika co najmniej z kilku czynników. Jednym z nich jest obciążenie globalnej gospodarki ogromnym zadłużeniem, które na poziomie prywatnym, korporacyjnym i państwowym przekracza według danych BIS (Bank for International Settlements) trzykrotność światowego PKB (Mauldin, 2021). Jednocześnie można zaobserwować stopniowy spadek zaufania do współczesnych walut fiducjarnych, co wydaje się konsekwencją stosowania od 2008 roku przez banki centralne głównych gospodarek świata (amerykański FED, japoński BoJ, angielski BoE, europejski EBC) niestandardowych narzędzi polityki pieniężnej – tzw. luzowania ilościowego (QE, *quantitative easing*) – połączonych z istnieniem realnie ujemnych stóp procentowych w największych gospodarkach świata, które to systematycznie niszczą oszczędności klasy średniej, doprowadzając do zmniejszania ich wartości.

Występowanie niemal równocześnie wszystkich tych anomalii systemowych spowodowało, że w świecie finansów powstało wiele niepokojących zjawisk, mających najczęściej charakter baniek spekulacyjnych, takich jak wie-

loletni eksplozywny wzrost wartości indeksów giełdowych głównych rynków kapitałowych świata (tzw. niekończąca się hossą), bańka na obligacjach skarbowych i korporacyjnych, wzrost wycen nieruchomości oraz, będący głównym przedmiotem niniejszego opracowania, ogromny wzrost popularności prywatnych, zdecentralizowanych walut cyfrowych opartych na technologii blockchain – kryptowalut (Bouri i in., 2019; Caporale i in., 2018; Geuder i in., 2019).

Gwałtowny rozwój całego rynku kryptowalut objawia się m.in. stałym wzrostem liczby walut cyfrowych, których jest obecnie (luty 2023 roku) ponad 22,4 tys., co w porównaniu z ok. 180 walutami narodowymi (według danych ONZ) oznacza, że na jedną walutę narodową przypada około stu walut cyfrowych. Nie bez znaczenia jest również stale zmieniająca się, ale momentami relatywnie duża kapitalizacja rynku walut cyfrowych, dochodząca w swym apogeum (listopad 2021 roku) nawet do 1,6 bln USD (Internet 1). Z jednej strony świadczy to o ogromnym potencjale tego rynku (Kyriazis, 2019) oraz o jego możliwościach rozwoju. Z drugiej zaś strony zjawisko to może się również wiązać ze spadkiem zaufania do scentralizowanych rynków finansowych, centralnych regulatorów systemu i instytucji nadzoru. Jednocześnie łączy się z tzw. odkötwiczeniem oczekiwań inflacyjnych oraz chęcią ucieczki posiadaczy oszczędności od realnie ujemnych stóp procentowych.

Wydaje się, że w obecnej trudnej sytuacji, w jakiej znalazła się gospodarka światowa – w dobie pandemii COVID-19 i napięć systemowych oraz wobec toczącej się od końca lutego 2022 roku wojny na Ukrainie – poszukiwanie odpowiedzi na pytania dotyczące przyszłości światowego systemu finansowego stało się jeszcze pilniejsze. Istnieją wprawdzie opracowania naukowe poświęcone ewolucji pieniądza oraz jego przyszłości (Bitros i in., 2020; Miller i in., 2002), jednak zjawisko kryptowalut wciąż wymaga systematycznych i pogłębionych badań naukowych.

Przede wszystkim daje się jednak zauważyć pewien niedostatek opracowań opartych na badaniach uczestników systemu finansowego, które traktowałyby zwykłych użytkowników pieniądza – aktualnych i potencjalnych – jako podmioty istotne dla funkcjonowania systemu finansowego, bazującego przecież zawsze na powszechnej akceptacji i zaufaniu do pieniądza będącego jego emanacją. W szczególności brakuje badań porównawczych i międzynarodowych, zwłaszcza takich, które byłyby prowadzone równoległe w kilku krajach przez ten sam zespół badawczy bądź konsorcjum badawcze (Khan i in., 2020; Maciejasz-Świątkiewicz i Poskart, 2020).

16.3. Metodologia badania i charakterystyka próby badawczej

Badanie zostało przeprowadzone równoległe w okresie październik–listopad 2022 roku na 90-osobowej próbie, w której 48 osób pochodziło z Polski, a 42 z Czech. Badanie ma charakter cząstkowy i stanowi element szerszej próby badawczej uwzględniającej m.in. takie kraje, jak Niemcy, Chiny, Rosja. Badanie zostało przeprowadzone w formie kwestionariusza ankiety zawierającego zestaw pytań dotyczących sposobu postrzegania pieniądza wirtualnego oraz zestaw pytań metryczkowych.

Głównym celem badania było zidentyfikowanie podobieństw i różnic w sposobie postrzegania walut krajowych, światowych walut rezerwowych oraz kryptowalut, a także różnic w poziomie zaufania do dotychczasowego systemu finansowego na świecie. Celem szczegółowym postawionym w opisanym w niniejszym materiale badaniu była odpowiedź na pytanie, czy istnieją międzynarodowe różnice w postrzeganiu tradycyjnego systemu monetarnego i kryptowalut i postawie wobec nich. W analizowanym przypadku badana była różnica między respondentami czeskimi i polskimi. Kraje te mają zbliżony rys historyczny wynikający z przynależności do grupy krajów postkomunistycznych, zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie geograficznym. Z tego powodu wydają się do siebie podobne, jednak Polska pod względem gospodarczym wypada lepiej w rankingach, np. według danych Banku Światowego Polska w 2021 roku zajęła 21. miejsce na świecie pod względem nominalnego PKB, podczas gdy Czechy – 46 miejsce (Błaszkiwicz, b.d.). Wskaźnik ten może być jednak mylący, ponieważ jeśli wziąć pod uwagę liczbę mieszkańców, czyli PKB *per capita*, sytuacja odwraca się diametralnie (tab. 16.1).

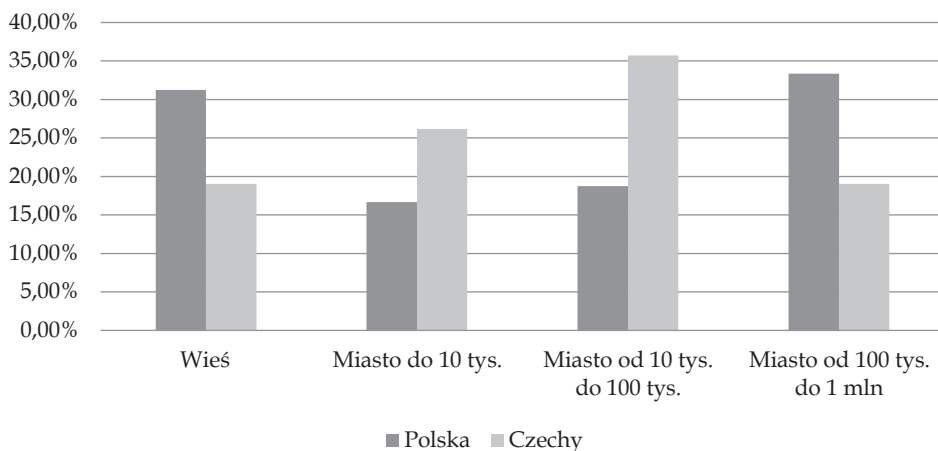
Tabela 16.1. Pozycja Czech i Polski na świecie według wartości PKB *per capita*

Kraj	MFW (2021)	Bank Światowy (2018)	ONZ (2017)
Czechy	38	43	41
Polska	48	62	59

Źródło: opracowanie własne na podstawie World Economic Outlook Database, UNStats, The World Bank.

Oznacza to, że podobieństwo krajów jest pozorne. Opierając się na tym założeniu, w opracowaniu postawiono hipotezę, że postawy respondentów z Polski i Czech względem kryptowalut oraz systemu monetarnego są różne.

Struktura opisywanej próby ze względu na kryteria demograficzne kształtuje się jak na rys. 16.1.

Rys. 16.1. Struktura badanej próby ze względu na miejsce zamieszkania

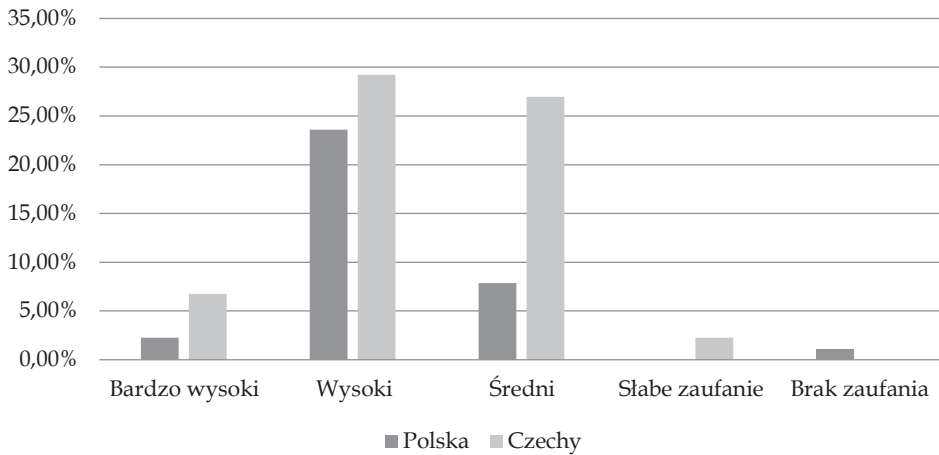
Źródło: opracowanie własne.

W grupie respondentów większość stanowiły kobiety – 58 (64%), natomiast mężczyzn było znacznie mniej – 32 (36%). Jest to dosyć typowe zjawisko, ponieważ respondenci wywodzą się z grupy studentów nauk ekonomicznych, które to tradycyjnie są w większym stopniu reprezentowane przez kobiety niż przez mężczyzn, którzy dominują liczbowo raczej jako studenci np. w naukach technicznych i informatyce. Jeżeli zaś chodzi o strukturę wieku badanych, to dominowali respondenci w wieku 19-24 lat – 77 osób (86%), natomiast w wieku 25-30 lat było jedynie 13 osób (14%). Większość respondentów – 51 osób (57%) – studiowała na I stopniu (studia licencjackie), natomiast 39 osób (33%) było na studiach magisterskich.

16.4. Percepcja kryptowalut – podobieństwa i różnice na przykładzie Polski i Czech

Analizując odpowiedzi respondentów na pytania ankietowe, należy przede wszystkim stwierdzić, że respondenci z Czech wykazują się ogólnie wyższym poziomem zaufania do systemu finansowego. Może to wynikać z ich bardziej pozytywnego nastawienia do tego elementu gospodarki i być skutkiem lepszych doświadczeń związanych z radzeniem sobie na rynku finansowym wraz z pojawiającymi się na nim w ostatnim czasie problemami (rys. 16.2).

Rys. 16.2. Struktura odpowiedzi na pytanie: „Jaki jest Twój poziom zaufania do tradycyjnego systemu finansowego opartego na pieniądzu kreowanym przez bank centralny i banki komercyjne?”

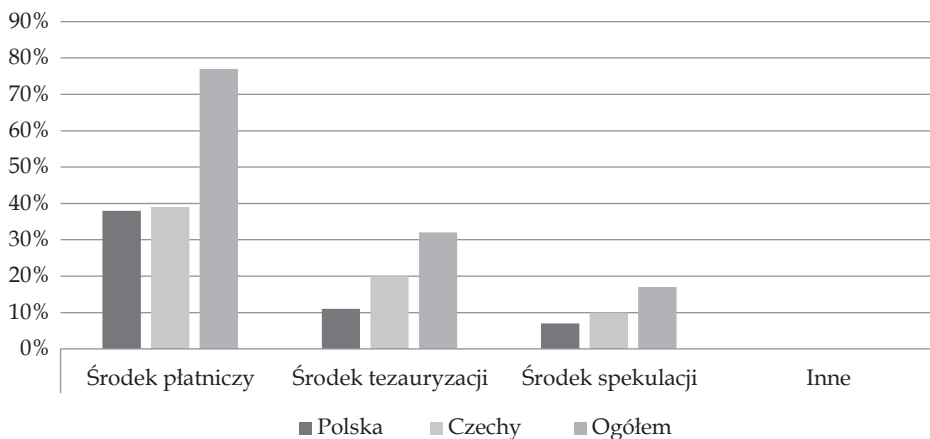
Źródło: opracowanie własne.

Warto zauważyć dość niemały jednak poziom zróżnicowania rozwoju ekonomicznego porównywanych krajów. Istotne wydaje się to, że Czechy są krajem o dużo wyższym poziomie PKB *per capita* mierzonym w dolarach amerykańskich (USD), który w 2021 roku wynosił ponad 26 tys. USD w relacji do Polski na poziomie poniżej 18 tys. USD. Jest to czynnik niewątpliwie podnoszący poziom zaufania do całej gospodarki, nie tylko do jej systemu finansowego. Poziom długu publicznego w relacji do PKB w Czechach jest również dużo mniejszy (41,93% w 2021 roku) niż w Polsce (53,8% w 2021 roku) (Internet 2).

W odniesieniu do kwestii interpretacji funkcji pełnionych przez pieniądz widoczny jest brak istotnych różnic, choć intrygujące jest zjawisko ogólnie częstszego dostrzegania wszystkich trzech funkcji pieniądza przez respondentów z Czech. Może ono wynikać z ogólnie lepszej świadomości roli pieniądza w gospodarce albo z większej pewności swojej wiedzy w tym obszarze (rys. 16.3). Nie bez znaczenia mogą być w tym wypadku podstawowe parametry gospodarki Czech i ich porównanie do Polski.

Czechy są krajem bardziej gospodarczo otwartym na zagranicę, o czym może świadczyć relatywnie większa wymiana handlowa dóbr i usług, tj. importu i eksportu z zagranicą. Import dóbr i usług z zagranicy stanowił w tym kraju w 2021 roku aż 69,77% PKB, w Polsce zaś 54,53%. W przypadku eksportu wielkości te wynoszą odpowiednio: 72,73% i 51,97% PKB. Prawidłowość tę wydaje się również potwierdzać wskaźnik ToT (*terms of trade*), wyrażający re-

lację zmian cen towarów eksportowanych do zmian cen towarów importowanych – dla Czech w 2021 roku wynosił on 105,61%, a dla Polski jedynie 100,72% (Internet 2).

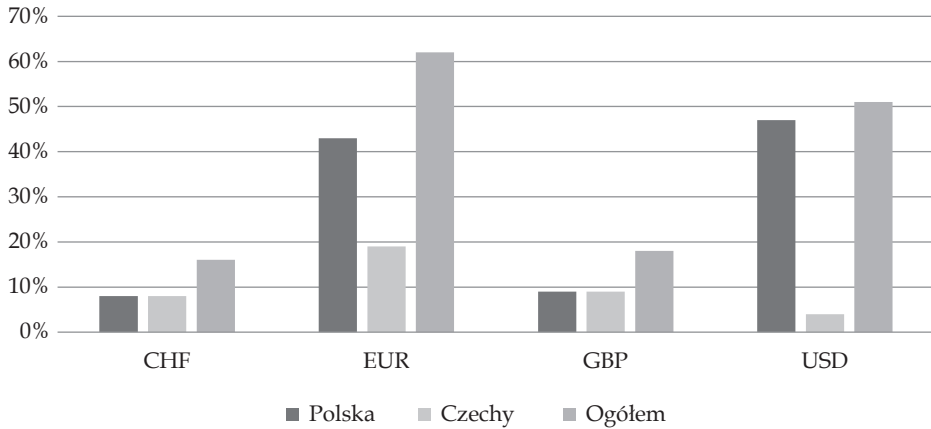

Rys. 16.3. Struktura odpowiedzi na pytanie: „Jak traktujesz współczesny pieniądz emitowany przez banki centralne i system bankowy?”

Źródło: opracowanie własne.

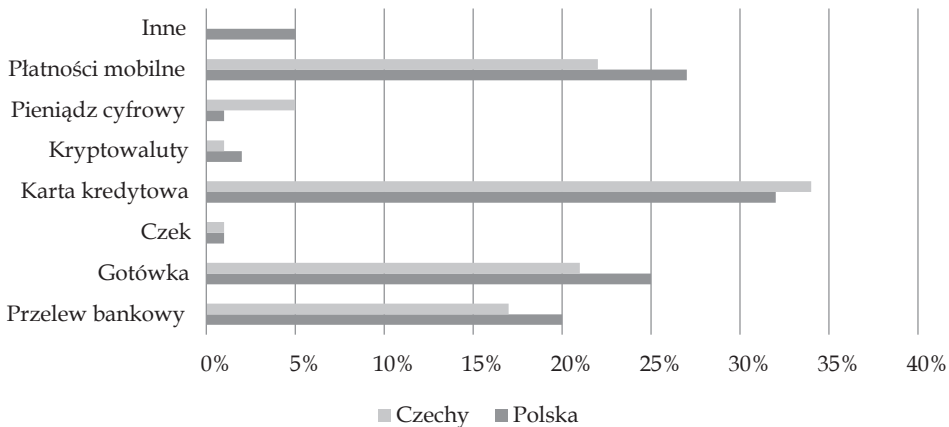
W kwestii zaufania do walut znajdujących się obecnie w obiegu widoczne jest z kolei dużo większe rozproszenie odpowiedzi respondentów z Czech (rys. 16.4). Respondenci z Polski znacznie częściej wskazują na walutę europejską (EUR) jako tę, której ufają najbardziej (69,35%). W dalszej kolejności wskazują na walutę amerykańską, brytyjską i szwajcarską. Respondenci z Czech są w tym aspekcie znacznie mniej zadeklarowani, a ich preferencje rozdzielają się następująco: EUR (45%), GBP (21%), CHF (19%) i USD (15%). Te preferencje mogą być skutkiem odmiennych doświadczeń krajów w zakresie kierunków migracji jeszcze w czasach gospodarek sterowanych centralnie. Warto również zauważyć, że respondenci z Polski wywodzą się z regionu Śląska Opolskiego, a więc obszaru o silnej tradycji migracyjnej, zamieszkiwanego przez liczną mniejszość niemiecką, która od kilkadziesiąt lat zarabkuje w Niemczech, Holandii i innych krajach o wysokim poziomie wynagrodzeń. Naturalną konsekwencją takiego stanu rzeczy będzie większe przywiązanie do euro (wcześniej do marki niemieckiej) jako do waluty, w której się zarabia, pracując na stałe lub sezonowo za granicą.

Różnice w preferencjach ujawniają się także w zakresie form płatności (rys. 16.5). Jakkolwiek respondenci z obu krajów znają szeroką gamę narzędzi płatniczych i z nich korzystają, to widoczna jest znacznie większa tolerancja dla

Rys. 16.4. Struktura odpowiedzi na pytanie: „Której współczesnej walucie emitowanej przez bank centralny i system banków komercyjnych ufasz najbardziej?”

Źródło: opracowanie własne.

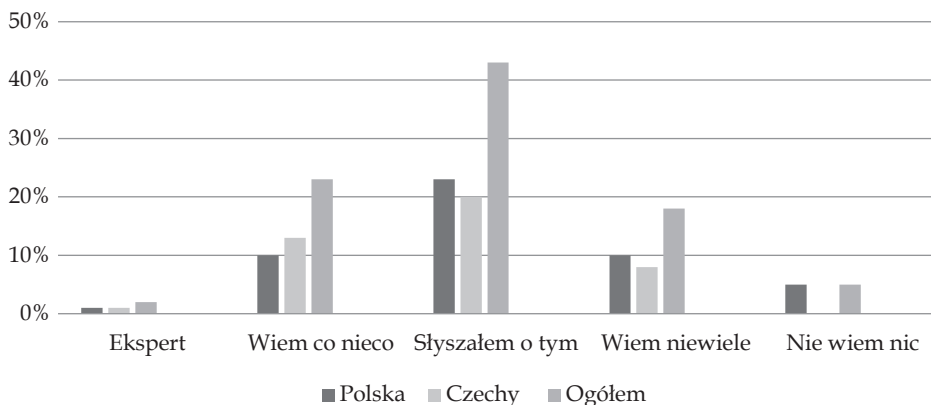
Rys. 16.5. Struktura odpowiedzi na pytanie: „Który rodzaj płatności preferujesz?”

Źródło: opracowanie własne.

pieniądza cyfrowego wśród osób z Czech niż z Polski. Podobnie jest w przypadku kart kredytowych, natomiast w odniesieniu do pozostałych płatności bezgotówkowych użytkownicy z Polski wybierają je znacznie częściej niż czescy. Podobnie jest w przypadku płatności gotówkowych. Można z tego wysnuć wnioski, że respondenci z Polski są bardziej zachowawczy w swoich wyborach i kierują się w stronę rozwiązań już sprawdzonych i wypróbowanych. Pieniądz

cyfrowy jest dla nich jeszcze zbyt nowy i mogą mieć obawy przed korzystaniem z niego. Na uwagę zasługuje jednak fakt częstszego niż u Czechów wykorzystywania płatności mobilnych przez respondentów z Polski.

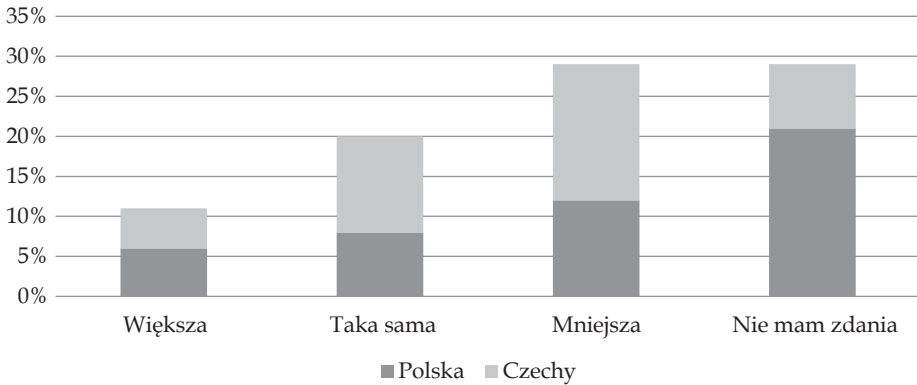
Przedstawione wnioski potwierdzają odpowiedzi na kolejne pytanie o samoocenę poziomu wiedzy w obszarze walut cyfrowych, wirtualnych i kryptowalut (rys. 16.6), a także odpowiedzi na pytanie o to, jak kształtuje się wartość kryptowalut w relacji do pieniądza tradycyjnego. Okazuje się, że duża część respondentów z Polski nie potrafi odnieść się do tego pytania. W przypadku obu grup respondentów dominują odpowiedzi: „słyszałem o tym” (47%) lub „wiem co nieco” (26%) oraz „wiem niewiele” (20%). Respondenci z Czech są częściej zdeklarowani w tym aspekcie i w dużej mierze uważają kryptowaluty za warte mniej (19%) lub tyle samo (13%), co pieniądz tradycyjny (rys. 16.7).

Rys. 16.6. Struktura odpowiedzi na pytanie: „Jak dużo wiesz o walutach cyfrowych, wirtualnych i kryptowalutach?”

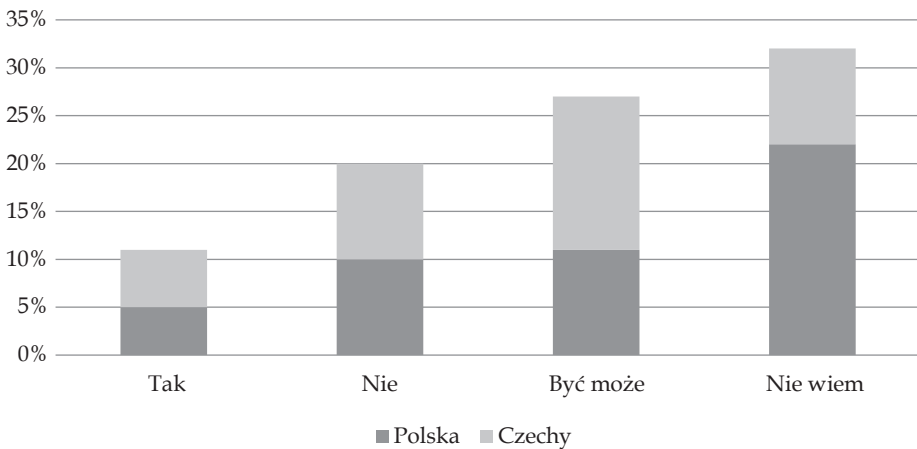
Źródło: opracowanie własne.

Podobne wnioski można wyciągać w kwestii deklaracji tego, czy kryptowaluty powinny funkcjonować równoległe z walutami tradycyjnymi. Respondenci z Czech dużo częściej niż polscy dopuszczają taką możliwość, a jednocześnie znacznie rzadziej nie mają w tym zakresie zdania (rys. 16.8). Jednak, jeśli spojrzymy na deklaracje dotyczące potencjału kryptowalut do zastąpienia tradycyjnych pieniędzy (w kolejnym pytaniu), to struktura odpowiedzi jest właściwie taka sama dla obu krajów: 19% ankietowanych odpowiedziało twierdząco, 26% ma zdanie przeciwne, 47% uważa, że być może, a pozostali (8%) nie mają zdania.

Rys. 16.7. Struktura odpowiedzi na pytanie: „Jaka jest wartość kryptowalut w porównaniu ze współczesnym pieniądzem?”

Źródło: opracowanie własne.

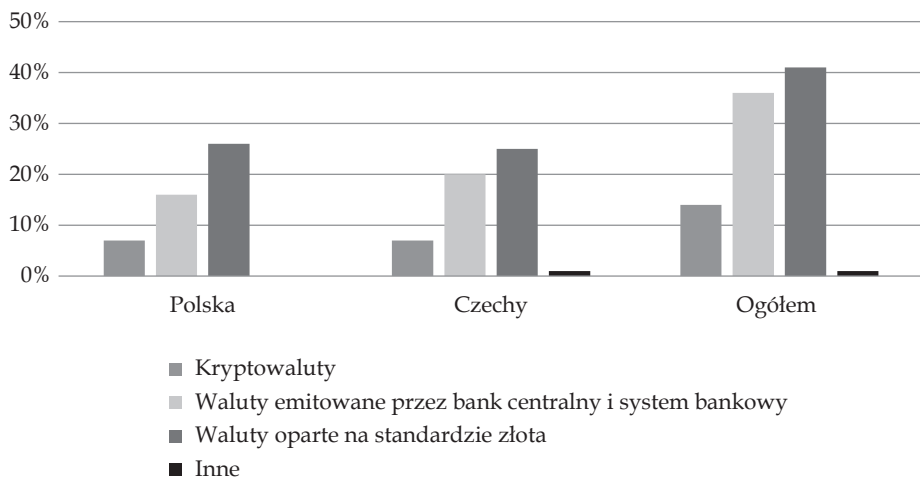

Rys. 16.8. Struktura odpowiedzi na pytanie: „Czy kryptowaluty powinny funkcjonować równoległe z walutami tradycyjnymi?”

Źródło: opracowanie własne.

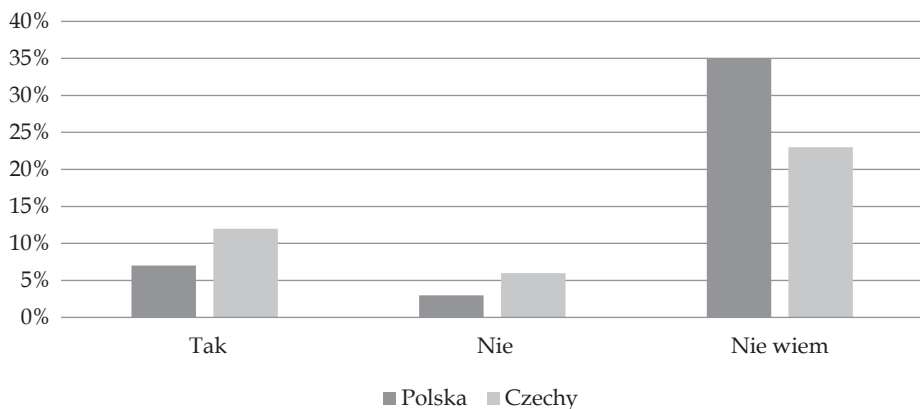
Interesującą kwestią w tym kontekście jest to, że jakkolwiek respondenci dostrzegają potencjał tkwiący w kryptowalutach, to jednak w zestawieniu z innymi walutami (pieniędzmi) znajdującymi się w obiegu ten wariant cieszy się najmniejszym zaufaniem. Jest tak zarówno wśród respondentów polskich, jak i czeskich. Fascynujące jest dodatkowo to, że respondenci największym zaufaniem obdarzają system waluty opartej na standardzie złota, który *de facto*

nie jest już nigdzie stosowany. Jest to sygnał słabnącego zaufania do obecnego pieniądza fiducjarnego, opartego wyłącznie na zaufaniu do instytucji emitenta (rys. 16.9).

Rys. 16.9. Struktura odpowiedzi na pytanie: „Która waluta jest Pana(i) zdaniem najbardziej godna zaufania?”

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 16.10. Struktura odpowiedzi na pytanie: „Czy cyfrowy pieniądz, np. eEuro, eYuan, jest niezbędny do powodzenia cyfrowej transformacji w kluczowych branżach gospodarki?”

Źródło: opracowanie własne.

Na zakończenie respondenci zostali zapytani o to, czy cyfrowy pieniądź jest niezbędny do powodzenia cyfrowej transformacji w kluczowych branżach gospodarki (rys. 16.10). W tym aspekcie większość badanych nie miała zdania, lecz ponownie widoczny jest większy poziom zadeklarowania wśród respondentów z Czech niż z Polski, a dodatkowo częściej wskazują oni na taką konieczność. Dostrzegają zatem integralność transformacji cyfrowej gospodarki z transformacją pieniądza.

16.5. Podsumowanie

Analizując i interpretując uzyskane wyniki badania, można uznać, że potwierdziła się postawiona na początku hipoteza. Należy zauważyć, że odpowiedzi badanych pochodzących z obu analizowanych krajów nie różnią się istotnie od siebie. Widoczny jest natomiast sceptycyzm wobec kryptowalut, które są traktowane jako daleka przyszłość systemu finansowego, niestanowiąca w tej chwili istotnego dlań zagrożenia systemowego. Uczestnicy badania wykazują relatywnie wysoki poziom zaufania do obecnego systemu finansowego, zarówno krajowego, jak i międzynarodowego, oraz do własnej waluty i innych światowych walut. Widoczny jest natomiast znacznie większy poziom jednoznaczności odpowiedzi udzielonych przez respondentów z Czech. Z czego on wynika? Otóż przyczyn może być wiele, najbardziej zaś prawdopodobne są takie, że respondenci czescy:

- ▶ posiadają lepszą i większą wiedzę w tematyce pieniądza wirtualnego i kryptowalut,
- ▶ są bardziej pewni tej wiedzy,
- ▶ są bardziej otwarci na zmiany i mniej konserwatywni,
- ▶ mają lepsze doświadczenia w zakresie transformacji gospodarczej, przez co są skłonni obdarzać większym zaufaniem instytucje za to odpowiedzialne.

W kwestii organizacyjnej różnice odpowiedzi mogą wynikać także z odmiennych warunków polskich i czeskich, w jakich były przeprowadzone badania.

Należy podkreślić, że autorzy mają świadomość licznych ograniczeń, jakie niesie ze sobą badanie sondażowe i tego, że uzyskane wyniki nie mają reprezentatywnego charakteru. Badana tematyka jest jednak na tyle nowa, że brakuje rzetelnych, międzynarodowych badań, na podstawie których można byłoby przeprowadzić rozbudowane analizy porównawcze. Niniejsze badanie stanowi próbę zniwelowania tego niedostatku.

Bibliografia

- Almudhaf, F. (2018). Pricing efficiency of bitcoin trusts. *Applied Economics Letters*, 25(7), 504-508.
- Bilski, J. (2011). Dolaryzacja w gospodarce światowej – przyczyny, rodzaje. *Zeszyty Naukowe. Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu*, 179, 19-32.
- Bitros, G. C., Economou, E. M. L. i Kyriazis, N. C. (2020). *Democracy and money: Lessons for today from Athens in classical times*. Routledge.
- Błaszkiwicz, D. (b.d.). *Gospodarka Czech i Polski, czyli porównanie dwóch sąsiadów*. Pobrane z <https://obserwatorgospodarczy.pl/2022/11/27/gospodarka-czech-i-polski-czyli-porownanie-dwoch-sasiadow/>
- Bouri, E., Shahzad, S. J. H. i Roubaud, D. (2019). Co-explosivity in the cryptocurrency market. *Finance Research Letters*, 29, 178-183.
- Caporale, G. M., Gil-Alanac, L. i Plastund, A. (2018). Persistence in the cryptocurrency market. *Research in International Business and Finance*, 46, 141-148.
- Choo, K. (2015). *Cryptocurrency and virtual currency: Corruption and money laundering/terrorism financing risks?* W: D. L. Chuen (red.), *Handbook of digital currency. Bitcoin, innovation, financial instruments and big data*. Academic Press.
- Ciaian, P., Rajcaniova, M. i Kancs, D. (2016a). The economics of BitCoin price formation. *Applied Economics*, 48(19), 1799-1815.
- Ciaian, P., Rajcaniova, M. i Kancs, D. (2016b). The digital agenda of virtual currencies: Can BitCoin become a global currency. *Information System E-Business Management*, 14, 883-919. <https://doi.org/10.1007/s10257-016-0304-0>
- Dembinski, P. H. (2011). *Finanse po zawale. Od euforii finansowej do gospodarczego ładu*. Studio EMKA.
- Eyal, I. i Sirer, E. G. (2018). Majority is not enough: Bitcoin mining is vulnerable. *Communications of the ACM*, 61(7), 95-102. <https://doi.org/10.1145/3212998>
- Geuder, J., Kinatader, H. i Wagner, N. F. (2019). Cryptocurrencies as financial bubbles: The case of Bitcoin. *Finance Research Letters*, 31(C).
- Grossman, J. H. (2019). Passing cash from bank notes to bitcoin: Standardizing money. *Journal of Cultural Economy*, 12(4), 299-316.
- Jończy, R. (2010). *Migracje zagraniczne z obszarów wiejskich województwa opolskiego po akcesji Polski do Unii Europejskiej*. Instytut Śląski.
- Khan, M. Z., Ali, Y., Sultan, H. B., Hasan, M. i Baloch, S. (2020). Future of currency: A comparison between traditional, digital fiat and cryptocurrency exchange mediums. *International Journal of Blockchains and Cryptocurrencies*, 1(2), 206-224.
- Kowalewski, P. (2020). Historia niemieckich oszczędności. *Obserwator Finansowy*. Pobrane z <https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/trendy-gospodarcze/historia-niemieckich-oszczednosci/>
- Kruger, J. i Dunning, D. (1999). Unskilled and unaware of it: How difficulties in recognizing one's own incompetence lead to inflated self-assessments. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(6), 1121-1134.
- Kyriazis, N. A. (2019). A survey on efficiency and profitable trading opportunities in cryptocurrency markets. *Journal of Risk and Financial Management*, 12(2), 1-17.
- Laboure, M. (2020). *Cryptocurrencies: The 21st century cash*. W: *Imagine 2030. The decade ahead*. Deutsche Bank Research.
- Maciejasz-Świątkiewicz, M. i Poskart, R. (2020). Cryptocurrency perception within countries: A comparative analysis. *European Research Studies Journal*, 23(2), 186-203.
- Mauldin, J. (2021). *Deflation talk*. Pobrane z <https://www.mauldineconomics.com/frontlinethoughts/deflation-talk/>
- Miller, R., Michalski, W. i Stevens, B. (2002). *Future of money*. OECD.

- Nakamoto, S. (2008). *Bitcoin: A peer-to-peer electronic cash system*. Pobrane z <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>
- NBP. (2021). *Zwyczajaj płatnicze w Polsce w 2020 r.* Narodowy Bank Polski, Departament Systemu Płatniczego.
- Nian, L. P. i Kuo Chuen, D. L. (2015). Introduction to bitcoin. W: D. L. Kuo Chuen (red.), *Handbook of digital currency. Bitcoin, innovation, financial instruments and big data*. Academic Press.
- Parkin, J. (2019). The senatorial governance of Bitcoin: Making (de)centralized money. *Economy and Society*, 48(4), 463-487.
- Poskart, R. (2020). Challenges faced by the banking sector in the context of the development of blockchain technology. W: D. Hummel (red.), *EU's Connectivity in times of Eurasian dynamics*. Welt Trends.
- Sterling, A. (2020). Blockchain evolution: Moving into the mainstream? *Global Research J.P. Morgan Perspectives*, 21 February, 12-21.
- Stosic, D., Stosic, D., Ludermit, T. B. i Stosic, T. (2018). Collective behavior of cryptocurrency price changes. *Physica A: Statistical mechanics and its applications*, 507, 499-509.
- World Bank. (2020). *The global economic outlook during the COVID-19 pandemic: A changed world, feature story*. Pobrane z <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2020/06/08/the-global-economic-outlook-during-the-covid-19-pandemic-a-changed-world>.

Źródła internetowe

(Internet 1) <https://coinmarketcap.com/> (data dostępu 6.02.2023)

(Internet 2) www.theglobaleconomy.com (data dostępu 6.02.2023)

Perception of Current Money and Cryptocurrencies in the Survey on the Example of Young Money Users from Czech and Poland

Abstract: This article presents the results of empirical research on the perception of cryptocurrencies among young participants of the financial market. The research was conducted in 2022, simultaneously in two neighboring countries: Poland and the Czech Republic, after the COVID-19 pandemic and lockdown of economies. The aim of this research was to identify similarities and differences in the perception of national currencies, world reserve currencies and cryptocurrencies, as well as differences in the level of trust in the current financial system in the world. The results of the research showed that there are significant differences in perception, resulting from various factors, including the level of economic development, innovativeness of financial markets, historical conditions and the so-called collective awareness (mentality), shaping the financial behavior of economy participants. The obtained research results can be a starting point for further, in-depth analyzes of the studied phenomenon at the international level, not only in the sphere of economics and finance, but also in behavioral finance, sociology and psychology.

Keywords: money, fiduciary money, cryptocurrency, financial market.